

Historien om....

... Arrendegården Berget, ½ mantal under Årsta

©Copyright Mauritz Henriksson 2008

Gården Berget vid Askviken har varit bondgård, småskola och är numera klubbstuga.

I **mantalslängden från 1721** kan jag se att innevånaren hette Matts Christoffersson. Han hade hustru, men inga barn noterade det året. I längderna från 1723, -24, -26 är det fortfarande bara man och hustru. År 1727 finns ett barn, och 1729 står noterat "*sonen Matts*". 1736 finns två barn med, och noteringen "*Christoffer och Matts*". I längden från 1740 finns Matts Christoffersson med hustru och en dräng, men inga söner. Det är också sista året som den familjen fanns på berget. Uppgifterna i mantalslängderna avser alltid året före.

Vart Matts och hans fru tog vägen framgår inte. Redan år 1738 hade Anders Jacobsson med sin nya fru flyttat in där. Han var född på Sunansund och varit bonde där till omkring 1734, då han flyttat till sin bror på Askvik östra. Hans förra fru hade avlidit 1737. Anders gifte om sig 1738 men avled själv i december 1740, men hans namn står kvar som arrendator, men bara hustru och en son, i mantalslängderna för åren 1744 och 1745. Det är också noterat att han är död.

I **längden 1746** fanns ingen boende på berget. I kolumnen för anmärkningar står det "*Brukas till Årsta utan åbo*". Året 1747 står Lars Carlsson som brukare med hustru och en piga, Annika. Men bara ett år.

I längderna för åren 1749 och -50 heter brukaren Erik Eriksson. Där står även pigorna Anna och Lovisa. I husförhörlängden (hfl) som gäller åren 1746-1769 finns Erik med, gift med Maja (eller Maria) samt sonen Eric 7 år och dottern Ingrid 11 år. Efter namnen i hfl står noteringen "*Finkarudd*". Det framgår inte när de flyttade dit. När jag tittar på sidan Finkarudd så finns familjen med där. Där står att Erik var född 1702 och Maria 1707.

Åren 1751-54 hette brukaren Matts Mattsson. Han hade då fru och pigan Annika samt en dräng. 1757 hette brukaren Jansson. Han hade fru och

dottern Brita samt drängen Erik. Under brukarens namn står ytterligare ett namn som jag inte kan tyda. Detta enligt mantalslängderna.

I hfl kan jag se att Matts Mattsson fanns med men utan hustru. Men i samma familjegrupp fanns också Per Jansson med sin hustru Anna och barnen Anders 19 år, Brita 15 år samt Anna 6 år. Det är bara barnen som fått åldern angiven. Det framgår inte hur gamla de vuxna var, eller när de var födda. Kanske var Per Janssons hustru Anna dotter till Matts Mattsson, för alla flyttade enligt hfl till Stymninge 1757.

Enligt mantalslängderna åren 1758-63 står Nils Bengtsson som brukare på gården. Han var gift med Anna och de hade två barn födda 1749 och 1751. Nils var född 1717, hustrun 1725 enligt hfl. Några mantalslängder från åren 1764 till 1770 finns inte. Hfl berättar inget om när familjen Bengtsson flyttade därifrån.

Nästa mantalslängd är från 1771. Där står som brukare Anders Ersson. Han hade hustru, dotter, dräng och piga. I hfl som omfattar åren 1770 – 1779 framgår att Anders var född 1723, hustrun var Kjerstin Ersdotter, född 1724, och dottern Anna född 1749. Det står inte när de kom till Berget, eller varifrån, men de flyttade därifrån 1775.

Samma år övertogs gården av Anders Persson. Han var född 1725, gift med Brita Andersdotter, född 1735. De hade tvillingarna Maria och Brita, födda 1756, sonen Petter född 1760, och ytterligare ett tvillingpar, Anna och Stina, födda 1762. Stina dog på Berget 6 augusti 1779. Hennes tvillingsyster Anna blev piga på Oxnö samma år.

Från Oxnö hade svärmodern, änkan Maria Olsdotter född 1712, kommit till Berget. Dottern Brita, från det äldre tvillingparet, gifte sig i november 1781 med Olof Olsson från Stadsberga och flyttade till Stora Liåker.

Anders Persson avled 18 mars 1783. Hustrun Brita, svärmodern Maria Olsdotter och barnen flyttade sedan till dottern och mågen på Stora Liåker. När de flyttade framgår inte, men deras efterträdare på Berget hade fått sitt senaste barn på Frönäsudd i mars 1786.

Efterträdaren var Henric Henriksson, född 1738, hustrun Margareta Pärsdotter, född 1744. De hade barnen Henric 1767, Eric 1771, Peter 1779 och Stina 1782. Alla i familjen var födda på Åland. Sedan hade de kommit via

Ornö till Frönäsudd och fått sista barnet, Anna Greta, där den 12 mars 1786, innan de kom till Berget. Hela familjen flyttade till Tyresö 1792.

Hitintills hade det varit omsättning på folk på gården. De närmaste 35 åren kom dock arrendet att gå i arv från far till son. Det började med Eric Ersson, född 1743 på Nämndö. Hans fru var Catharina Larsdotter, född 1742. Det står inte om även hon var född på Nämndö, men de två äldsta barnen, Anna Greta 1770 och Olof 1772, var det. De två sista, Catharina 16 juni 1779 och Eric 7 sept 1784, var födda på Stegsholm där familjen bott innan de kom till Berget.

Äldsta dottern gifte sig 22 oktober 1797 med Lars Nilsson, född 9 augusti 1778 på Blista. När de gifte sig var han dräng på Bihagen men flyttade in på Berget. De flyttade till Stegsholm 1800.

Året innan hade änkan Anna Öberg kommit med två små barn, Anna Brita född i juli 1795 och Lars Peter i mars 1798, från Vallentuna. Anna var född på Tomta i april 1762 men flyttat till Vallentuna och gift sig med brännerimästaren Lars Atterström på Löfsätra. Han hade dött "*efter några timmars sjukdom*" den 11 mars 1799. Anna och barnen blev bara något år på Berget innan de flyttade till Katarina församling i Stockholm.

Dottern Catharina gifte sig i oktober 1802 med sonen Olof på Askvik östra och flyttade dit. Sonen Olof Ersson gifte sig 11 november 1806 med pigan på Nor, Brita Andersdotter. Hon var född 28 januari 1783 på Lilla Liåker. Olof och Brita tog över arrendet på Berget 1807, men hans föräldrar blev kvar på gården. Några år senare fanns där också hustruns syster Greta Andersdotter, född 4 april 1780 även hon på Lilla Liåker.

Olof och Brita fick barnen...

| | | |
|-------------|--------------|------|
| Catharina | 19 oktober | 1807 |
| Anna Brita | 11 april | 1811 |
| Eric | 8 juni | 1815 |
| Anders | 26 september | 1817 |
| Greta Stina | 31 september | 1820 |

Alla fem överlevde barnaåren. Sämre gick det för mamma Brita. Hon avled 17 februari 1823.

Olof gifte om sig ett år senare, 28 februari 1824, med en 16 år yngre piga på gården. Det var Catharina Ersdotter, född 9 augusti 1788 i Ösmo. Hon hade

tidigare varit piga på Sunnansund, men kom närmast från Beteby (ligger mellan Österhaninge kyrka och Årsta Slott).

Om Olof haft tur med barnen i första äktenska-pet, gick det sämre i det nya. Hustrun födde sam-manlagt fyra barn, tre på Berget och ett senare.

Inga Maria 16 sept 1824, död 17 okt s.å.

Olof 30 sept 1825, död 9 okt s.å.

Lovisa 16 dec 1826, död 11 sept 1827,

Petrus 1 juni 1829 på Stora Liåker, d. 16 juni s.å.

Dessutom hade Olofs far, Eric Ersson, avlidit redan 25 juni 1824, 81 år gammal. Modern, Catharina Larsdotter, blev 86 år innan hon dog 26 februari 1828 på Kärrmaräng. Hon hade flyttat dit några år tidigare.

Olof och Catharina tog hans barn Eric och Greta Stina med sig och flyttade till Stora Liåker 1828. de gjorde ett sista försök att skaffa gemensamt barn. Det blev Petrus som bara blev 15 dagar.

De blev nybyggare på Ljushagen 1830. Olof dog där 1842 och Catharina 1855. (se hist. om Ljushagen)

Därefter ser det ut som Berget stod tomt drygt ett år. Från Stegsholm kom sedan Lars Danielsson och Stina Catharina Ersdotter. Han var född i september 1875 i Tyresö, hon 15 april 1801 på Kärrmaräng. De hade två barn med sig, Maja Stina, född 11 juni 1825, och Lars Eric, född 24 november 1826. båda födda på Stegsholm. På Berget fick de Anna Catharina 18 mars 1830 innan de samma år flyttade till Valsta. Även hustruns mor, änkan Catharina Elisabeth Jansdotter, född 1771 på Dalarö, ingick i familjen.

Inte heller nästa familj blev särskilt länge på Berget. På våren 1830 kom Erik Andersson, född 1790 på Stadsberga. Han hade gift sig i maj samma år med änkan Maria Brita Andersdotter, född 29 juli 1793 på Tjursta. Hon hade två barn med sig från förra äktenskapet, och fick redan 29 juni 1830 på Berget sonen Erik med sin nye make.

Redan året efter tillträdde ny arrendator på gården.

Lars Jansson var född på Djuprännilen (Jordbro) 5 mars 1787, men kom med sin familj från Västerhaninge. Hans fru, Catharina Larsdotter var född

där 1784. Så också deras barn, Lars Petter 1811, Inga Catharina 1814 och Jan Olof 1824.

Catharina Larsdotter avled 1838. Lars och sönerna flyttade till Nor. Dottern hade gift sig 1836 med Pehr Pehrsson, född 1 juni 1815 i Västerhaninge. De tog över arrendet på Berget. Där fick de barnen...

| | | |
|-----------------|------------|----------------------|
| Anna Catharina | 15 maj | 1837 |
| Brita Stina | 15 dec | 1838, d 17 mars 1839 |
| Maria Christina | 25 maj | 1840 |
| Jan Peter | 31 augusti | 1844 |
| Inga | 30 dec | 1847, d 28 juni 1852 |
| Hedvig Sofia | 23 dec | 1853 |

Hustruns bror, Jan Olof Larsson, född 1824 i Väs-terhaninge, kom 1848 från Askvik och var dräng på gården några år.

Inga Catharina avled 41 år gammal den 31 mars 1855. Pehr Pehrsson blev 61 år och avled 24 april 1861. Äldsta dottern flyttade till Österåker i oktober och dottern Maria Christina gifte sig 3 november samma år med Anders Peter Nilsson på Kärrmaräng och flyttade dit. Hon tog då med sig de två resterande syskonen dit. De flyttade till Ornö 1864. Pehr Pehrsson blev siste bonden som brukade gården Berget.

Nästa innevånare i bostaden blev skomakaren Lars Gustafsson, född på Torö 1836. Han "*brukade ej gården*" står det i hfl. Skomakaren var gift med Johanna Catharina Larsdotter, född 1839 i Stockholm. De kom från Ösmo 1862 och hade dottern Albertina Josefina, född där 21 september året innan, med sig. Familjen flyttade till Torö i oktober 1863.

Berget blev småskola.

År 1861 kom "*Prins Carls uppfostringsinrätt-ning för fattiga barn*" (inrättningen) till Gålö. Fosterbarn placerades ut på alla torp och gårdar. Dock inte på Berget.

Första lärarinnan blev Beda Katrin Johanna Ekenström, född 19 september 1837 i Tumba. Hon hade kommit från Stockholm i april 1864 till Stegsholm. Den 24 oktober s.å. flyttade hon in på Berget. Beda blev kvar där i nio år, och flyttade till Västmanland i augusti 1873.

Ny lärarinna blev Ellen Fajersson, född 3 februari 1842 i Degerberga. Ellen gifte sig i augusti 1876 med en skolinspektör i Lidköping och flyttade dit. Hon ersattes det närmaste skolåret av blott 18-åriga fröken Hilda Sofia Josefina Lovisa Haglind, född på Värmdö 1858.

Efter henne kom lärarinnan Tekla Matilda Kristina Stenberg. Hon var från Örebro, född i Viby 20 november 1849. Tekla Matilda kom på hösten 1877, och blev kvar till oktober 1885, då hon flyttade till Växjö.

Hennes ersättare hade kommit redan i mars s. å. Julia Erika Wilhelmina Kristensson var född 11 oktober 1858. Hon var gift sedan julafton 1879, men maken bodde kvar i Stockholm. Däremot hade hon sin dotter Elisabeth, född 22 dec 1880, med sig. Julia Erika blev änka i januari 1886 och flyttade tillbaks till Stockholm i juli s.å.

Först i november det året kom efterträdaren. Det var Katarina Josefina Maria Lindberg, född 30 januari 1848 i Stockholm. Hon hade sällskap av sin mor, Katarina Lindberg, född Thunström 1814 i Vimmerby, som blivit änka. Modern dog på Berget 29 februari 1892, men begravdes i Vesterlanda församling i Bohuslän. Katarina Josefina behöll sin tjänst i 20 år. Hon flyttade till Dalarö 11 oktober 1906.

Den sista lärarinnan i småskolan Berget blev Anna Maria Persson. Hon var skånska till börd, född i Mörarps församling, Malmöhus län, den 6 augusti 1867. Hon kom närmast från Stegsholm 1906 och flyttade tillbaks dit 1915. Förmodligen bedrevs ingen skolverksamhet på Berget därefter.

Om de efterkommande arrendatorerna bedrev jordbruk eller hade annan sysselsättning framgår inte av hfl. Samma år som skolan lades ner kom Axel Isidor Karlsson med sin familj dit. Hans yrke var maskinist, född i november 1888 i Vallby för-samling, Uppsala län. Han var "*inskriven vid flottan*" sedan 1908, men hade bott på Skälåker innan han gifte sig den 10 augusti 1913. Hustrun, Elsa Maria Olsson, var född på Nedre Bihagen 19 september 1890. Även hennes mor var född där. Axel Isidor flyttade ihop med fru och svärföräld-rarna på N. Bihagen. Deras första barn, Arne Axel Lennart, kom till världen där den 17 dec. 1913.

På Berget fick de sedan Ingrid Maria den 25 februari 1918. År 1921 tog de arrende på Fröbergs efter Frans Albert Jansson, som istället kom till Berget med sin familj.

Frans Albert var född 1 december 1864 i Ösmo, men vuxit upp på Fröbergs. Hans familj hade kommit dit redan 1867. Frans var gift med Johanna Wilhelmina Nyttning, född 17 december 1864 i Livgardet till häst församling i Stockholm. Fadern var gardisten Lars Gustaf Nyttning i 4:e skvadronen. Hur de hade träffats vet man inte, men Frans for in till Stockholm då de gifte sig i Hedvig Eleonora församling den 6 mars 1892. I slutet av samma månad kom Johanna Wilhelmina till Fröbergs. De fick första barnet, Frans Oskar, där den 1 oktober samma år. Sedan kom ytterligare 7 barn, varav ett tvillingpar, från 1894 t.o.m. 1903. En av tvillingarna, som föddes i juni 1894, avled 26 dec 1909.

När de kom till Berget hade de tre yngsta med sig

De bodde kvar på gården 1930. därefter har jag ingen kunskap om vilka som bodde där.

Sedan 1972 har stugan varit klubblokal för Österhaninge Båtklubb. Stugan brann ner sommaren 2002. Den nya som byggdes ser ungefär lika dan ut på utsidan, och står på samma plats.